

แนะนำและวิจารณ์หนังสือ

Chatthip Nartsupha, *Foreign Trade, Foreign Finance and the Economic Development of Thailand, 1956-1965*. (Bangkok: Prae Pitaya Limited Partnership, 1970), 166 pp., 27 tables.

เป็นที่น่ายินดีที่ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้เขียนหนังสือวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงระยะเวลาที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ผู้สนใจเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจเข้าใจระบบเศรษฐกิจและกระบวนการพัฒนาได้ดีขึ้น นับว่าเป็นผลงานที่เป็นประโยชน์ในวงการวรรณกรรมทางเศรษฐศาสตร์ของไทยที่เดียว บทวิจารณ์นี้มีความมุ่งหมายที่จะแนะนำหนังสือดังกล่าวแก่ท่านที่สนใจเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันก็จะแสดงความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับสาระของหนังสือเล่มนี้ด้วย

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2499-2508) ตามที่ ดร. ฉัตรทิพย์ ได้วิเคราะห์นั้น เป็นดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาตามตัวเลขรายได้ประชาชาติแล้ว จะเห็นว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะเวลาดังกล่าวขยายตัวในอัตราค่อนข้างสูง เฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี แต่เมื่อเทียบกับประเทศข้างเคียงบางประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อคน (per capita GNP) ของประเทศไทยยังต่ำมาก กล่าวคือ ประมาณ 2,500 บาทในปี 2508 ในฟิลิปปินส์ในปีเดียวกันอยู่ในระดับ 3,200 บาท ไต้หวัน 4,800 บาท และมาเลเซีย 6,400 บาท

โครงสร้างการผลิตของประเทศไทยอาจแบ่งเป็นส่วนใหญ่ ๆ ได้ 3 ส่วน คือ (1) การผลิตทางเกษตรกรรม (2) การผลิตทางอุตสาหกรรม และ (3) การผลิตบริการ

ส่วนแรกได้แก่การผลิตทางเกษตรกรรมนั้น เป็นการผลิตที่มีความสำคัญที่สุดทั้งในด้านมูลค่าผลผลิต ในด้านการจ้างงาน และในด้านการส่งเสริมการผลิตทางอื่น แต่การผลิตทางเกษตรกรรมยังมีอัตราการเพิ่มที่ต่ำ คือเฉลี่ยร้อยละ 4.7 ต่อปี ภายในส่วนของเกษตรกรรมนี้ การผลิตพืชสิกรวม (agricultural crops) เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3.3 เท่านั้น พืชสิกรวมที่ผลิตมาแต่ดั้งเดิม เช่น ข้าวเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 2.4 ต่อปี มีแต่พืชชนิดใหม่เท่านั้นที่มีการผลิตเพิ่มสูง เช่น ข้าวโพดมีอัตราการเพิ่มสูงถึงร้อยละ 23 ต่อปี โดยเหตุที่ผลิตผลทางเกษตรกรรมโดยรวมเพิ่มขึ้นช้า จึงทำให้ความสำคัญของผลิตผลทางเกษตรกรรมลดลง ในปี 2499 มูลค่าผลิตผลทางเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 40.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ในปี 2508 ลดลงเหลือร้อยละ 32.9 ทั้ง ๆ ที่การผลิตทางอุตสาหกรรมมิได้เพิ่มความสำคัญขึ้นเท่าใดนัก

ส่วนที่สองได้แก่การผลิตทางอุตสาหกรรมนั้น กล่าวได้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จ อัตราการเพิ่มของผลผลิตทางอุตสาหกรรมค่อนข้างช้า คือเฉลี่ยร้อยละ 6.9 ต่อปี มูลค่าผลิตผลทางอุตสาหกรรมเป็นเพียงร้อยละ 12.1 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ กิจกรรมของอุตสาหกรรมจำนวนมากว่าครึ่งเป็นการแปรสภาพผลิตผลจากเกษตรกรรมอย่างง่าย เช่น การสีข้าว การทำโรงเลื่อย เป็นต้น ส่วนอุตสาหกรรมที่ทันสมัยก็มักจะเป็นอุตสาหกรรมประเภท “ประกอบ” หรือประเภท “บรรจุกล่อง” เช่น อุตสาหกรรมยางรถยนต์ อุตสาหกรรมนมกระป๋อง เป็นต้น ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มภายในประเทศต่ำมาก

ส่วนที่สามได้แก่การผลิตบริการนั้น เป็นส่วนที่มีการเพิ่มสูงมากกว่าส่วนอื่น ๆ คือเฉลี่ยร้อยละ 8.5 ต่อปี บริการต่าง ๆ อาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ บริการสาธารณะ (Infrastructure and Social Overhead Service) และบริการเอกชน บริการสาธารณะนั้นได้แก่ การคมนาคม ไฟฟ้า ประปา การศึกษา และสาธารณสุข มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.5 ในปี 2508 มูลค่าบริการเท่ากับร้อยละ 22.1 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ส่วนบริการเอกชนนั้นได้แก่ การธนาคาร การพาณิชย์ เป็นต้น มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 8.0 มูลค่าบริการประเภทนี้คิดเป็นร้อยละ 30.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ

การเปลี่ยนแปลงทางการผลิตของประเทศไทย สรุปได้ในรูปของตารางดังนี้

มูลค่า ความสำคัญและอัตราการเพิ่มในการผลิตของประเทศไทย
ระหว่างปี 2499–2508

ส่วนการผลิต	มูลค่าผลิตผล (พันล้านบาท)		คิดเป็นร้อยละของ ผลิตภัณฑ์มวลรวม ฯ		อัตราการเพิ่ม เฉลี่ยต่อปี (%)
	2499	2508	2499	2508	
1. เกษตรกรรมและเหมืองแร่	17.3	27.9	42.3	35.0	4.7
1.1 ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้และเหมืองแร่	4.5	10.2	11.1	12.9	—
1.2 พืชการรวม	12.8	17.7	31.2	22.1	3.3
1.2.1 พืชดั้งเดิม	—	—	—	—	2.4
1.2.2 พืชใหม่	—	—	—	—	23.0
2. อุตสาหกรรม	5.0	9.7	12.1	12.1	6.9
3. บริการต่าง ๆ	18.7	42.4	45.6	52.9	8.5
3.1 บริการสาธารณะ	7.2	17.7	17.6	22.1	9.5
3.2 บริการเอกชน	11.5	24.7	28.0	30.8	8.0
4. ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ	41.0	80.0	100.0	100.0	7.0

หมายเหตุ : สรุปจาก ตารางที่ 1 หน้า 27

ดร. ฉัตรทิพย์ได้สรุปการขยายตัวทางเศรษฐกิจระหว่างปี 2499–2508 จากการวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยว่ามีลักษณะเป็น *service-led growth* กล่าวคือการผลิตทางด้านบริการทั้งจากรัฐบาลและจากเอกชนนำหน้าการผลิตในส่วนอื่นที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการลงทุนส่วนใหญ่ทุ่มเทไปในส่วนบริการ

เหตุที่รัฐบาลทุ่มเททรัพยากรในการสร้างบริการสาธารณะมากกว่าลงทุนในการผลิตสินค้าโดยตรง (*Direct Productive Activity*) นั้น ถ้าตีความตามตัวหนังสือในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ก็เป็นเพราะรัฐบาลมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมการประกอบการของเอกชน แต่

ดร. ฉัตรทิพย์ ได้ให้แง่คิดที่ลึกซึ้งว่า

"It is debatable, however, whether commitment to capitalism came from a firm belief in the market mechanism, or from a various profitable connections of some high-ranking government officials with the business community." (หน้า 42)

ส่วนการที่เอกชนลงทุนผลิตบริการมากขึ้น ดร. ฉัตรทิพย์ มีความเห็นว่ามีสาเหตุสองประการคือ ประการแรก เป็นการผูกขาดของพ่อค้าคนจีน และประการที่สอง เป็นเพราะคนไทยเลียนแบบการบริโภคของต่างประเทศ (demonstration effect) สำหรับเรื่องนี้ผู้วิจารณ์มีความเห็นแตกต่างกันบ้าง กล่าวคือ ในประการแรก เกี่ยวกับเรื่องคนไทยกับคนจีนนั้น ไม่ใช่ปัญหาที่น่าสนใจต่อไปแล้วในสังคมไทย พฤติการณ์ของคนไทยและของคนจีนในปัจจุบันนี้แยกจากกันไม่ออก การยกเอาปัญหาชนชาติขึ้นมาพูดถึงไม่ช่วยให้เข้าใจอะไรดีขึ้น และถึงแม้พ่อค้าคนจีนจะมีอิทธิพลผูกขาดจริง (ซึ่งผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วย) การผูกขาดดังกล่าวก็ไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้การผลิตบริการขยายตัว ถ้าจะพูดกันตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แล้ว การผูกขาดน่าจะเป็นตัวจำกัดการขยายตัวของการผลิตบริการเสียมากกว่า ในประการที่สองเกี่ยวกับการเลียนแบบการบริโภคของชาวต่างชาตินั้น ผู้วิจารณ์รู้สึกว่าจะมีอิทธิพลต่อการขยายตัวของการผลิตบริการเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะบริการต่าง ๆ ที่บำรุงบำเรอความสุขของชาวกรุงอยู่ทุกวันนี้ ส่วนใหญ่คนไทยคิดขึ้นเอง ต่างประเทศเขาไม่มี ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับ ดร. ฉัตรทิพย์ ที่ว่าคนไทยเราเอาทรัพยากรมาลงทุนเพื่อบำเรอความสุขมากเกินไปแต่มีความเห็นที่ไม่ควรไปโทษคนอื่น ควรจะโทษความสำรวยของไทยเองที่เป็นต้นเหตุ

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การผลิตบริการโดยเอกชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว คือ ประการแรก สินค้าเข้าเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมาก ทำให้มีความต้องการบริการการค้าเพิ่มขึ้น ประการที่สอง การธนาคารและสถาบันสินเชื่อขยายตัวเพื่อให้สินเชื่อแก่พ่อค้าในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ ๆ มากขึ้น และประการที่สาม รายได้ของคนในกรุงสูงขึ้นทำให้มีความต้องการบริการมากขึ้น

สำหรับส่วนที่เกี่ยวกับการค้าและการเงินที่ได้มาจากต่างประเทศนั้น ในปี 2499—2508 การส่งสินค้าออกเพิ่มขึ้นช้ามาก คือเพียงร้อยละ 6 ต่อปี ส่วนสินค้าเข้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี (ระยะปี 2503—2508 เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี) เหตุที่สินค้าออกเพิ่มขึ้นอย่างเชื่องช้า นั้นเป็นเพราะผลิตผลเกษตรกรรมซึ่งเป็นสินค้าออกของไทยเพิ่มขึ้นช้า และสินค้าออกประเภทอุตสาหกรรมก็มีน้อยมาก สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ดุลการค้าขาดดุลเพิ่มขึ้นทุกปี จึงต้องอาศัยเงินกู้

และการช่วยเหลือจากต่างประเทศลดจนการลงทุนจากต่างประเทศมารักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศไว้ ซึ่งทำให้การขยายตัวของเศรษฐกิจดำรงอยู่ได้ แต่การขยายตัวของเศรษฐกิจแบบนี้จำต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์ภายนอกเศรษฐกิจของประเทศไม่สามารถพึ่งตนเองได้ แม้ว่าตามทฤษฎีแล้วการค้าระหว่างประเทศจะสามารถกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การผลิตภายในประเทศก็ไม่สามารถขยายตัวได้เท่าที่ควร

ดร. ฉัตรทิพย์ ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างลึกซึ้งที่เดียวและได้ให้แง่คิดใหม่ ๆ หลายประการ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายในบทความนี้ มิได้อาศัยการวิเคราะห์ในหนังสือเล่มนี้เป็นแนวทาง (ข้อเสนอแนะเหล่านั้น ดร. ฉัตรทิพย์ อาจวิเคราะห์ไว้แล้วในที่อื่น แต่มิได้ปรากฏในหนังสือเล่มนี้) ผู้วิจารณ์จะขอยกข้อเสนอแนะดังกล่าวขึ้นมาพิจารณาสักสองประการ

ประการแรก โดยเหตุที่ได้วิเคราะห์ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นแบบที่มีส่วนการผลิตบริการนำหน้าส่วนอื่น ดร. ฉัตรทิพย์จึงได้แนะนำว่าควรจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นแบบอุตสาหกรรม (Industrialization) ผู้วิจารณ์รู้สึกว่าการสรุปเช่นนั้นไม่สู้จะถูกตักตวงนัก ทั้งนี้เพราะการทำให้เศรษฐกิจเป็นแบบอุตสาหกรรมนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านอุปทาน (supply) เช่น คนงาน วัตถุดิบ เทคโนโลยี (technology) และขนาดของตลาด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการวิเคราะห์เสียก่อนที่จะเสนอให้มีการทำให้เป็นอุตสาหกรรม แต่ในหนังสือเล่มนี้ก็ได้มีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยดังกล่าวเลย ความจริงถ้าพิจารณาตามทรัพยากรของไทย (resource endowment) น่าจะส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรม จริงอยู่กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจจะตั้งสร้างอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น แต่จะสร้างขึ้นช้าหรือเร็วแค่ไหนจะเน้นที่อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนสินค้าเข้าหรือเพื่อการส่งเป็นสินค้าออก จะฝึกคนงานอย่างไรและได้เทคโนโลยีมาจากไหนปัญหาเหล่านี้ควรจะได้รับการวิเคราะห์เสียก่อน

เพื่อที่จะส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ดร. ฉัตรทิพย์ ได้แนะนำต่อไปว่ารัฐบาลควรลดค่าเงินบาท ข้อเสนอแนะนี้ับว่าประหลาดมากทีเดียว เพราะเหตุว่าการลดค่าเงินตราเป็นเรื่องใหญ่มาก มีผลกระทบกระเทือนต่อระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง การลดค่าเงินตรานั้นนอกจากเพื่อหวังผลในการลดสินค้าเข้าและเพิ่มสินค้าออกโดยปกติแล้วประเทศจะลดค่าเงินตราที่ต่อเมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ กล่าวคือ เมื่อมีการขาดดุลการชำระเงินเป็นเวลายาวนาน ในปัจจุบันประเทศไทยมิได้ตกอยู่ในฐานะลำบากเช่นนั้น จึงยังไม่จำเป็นต้องลดค่าเงินบาท การส่งเสริมอุตสาหกรรม

การส่งเสริมสินค้าออก และการลดสินค้าเข้ามีมาตรการอื่นที่ได้ผลกว่าและควบคุมได้ง่ายกว่า การลดค่าเงินตรา

ประการที่สอง ดร. ฉัตรทิพย์ได้เสนอแนะให้รัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจมากขึ้น ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจของไทยมีการผูกขาดอยู่มาก รัฐบาลควรเข้าไปทำลายอิทธิพลในการผูกขาดดังกล่าวเสีย รู้สึกว่าข้อเสนอนี้ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ ดร. ฉัตรทิพย์เอง เพราะว่าได้มีการวิเคราะห์ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ว่า ได้มีการสมรู้ร่วมคิด (collusion) ระหว่างพ่อค้ากับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ (ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นด้วย) แต่ในการสรุปนั้น ดร. ฉัตรทิพย์กลับเห็นว่าเป็นอิทธิพลผูกขาดโดยพ่อค้าชาวจีน (ซึ่งผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วย) การที่จะให้รัฐบาลมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นมิได้เป็นหลักประกันว่าระบบเศรษฐกิจจะมีประสิทธิภาพหรือมีความเสมอภาคมากขึ้น ทั้งนี้เพราะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากได้สมรู้ร่วมคิดกับพ่อค้าดังที่ ดร. ฉัตรทิพย์ได้ชี้ให้เห็น และระบบการเมืองและการบริหารของไทยเป็นระบบราชการ (Bureaucratic Polity) คำว่า "รัฐบาล" ย่อมประกอบด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ดังกล่าวด้วย ดังนั้น การที่จะให้ "รัฐบาล" มีบทบาทมากขึ้นก็จะไม่สามารถลดการสมรู้ร่วมคิดระหว่างพ่อค้ากับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และย่อมหมายความว่า การที่จะให้ รัฐบาลทำลายอิทธิพลการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจของไทยก็เป็นไปไม่ได้

สุระ สนิทธานนท์

American Economic Association, *Index of Economic Articles in Journals and Collective Volumes*. (Homewood, ILL., Irwin, 1961-1969), 8 V.

Contents : V. 1, 1886-1924; V. 2, 1925 - 1939; V. 3, 1940 - 1949; V. 4, 1950 - 1954; V. 5, 1955 - 1959; V. 6, 1960 - 1963; V. 7, 1964 - 1965, V. 7 A, 1964 - 1965; V. 8, 1966.

เศรษฐศาสตร์นับว่าเป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวาง ได้มีการศึกษากันมาช้านาน ดังนั้นการรับตำราและบทความต่าง ๆ ในสาขานี้ จึงมีผู้เขียนไว้เป็นจำนวนมาก หากไม่มีคู่มือช่วยกัน ก็ยากที่จะสามารถทราบได้ว่าเคยมีใครเขียนอะไรไว้ที่ใดบ้าง *Index of Economic Articles in Journals and Collective Volumes* ชุดนี้จะเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจที่จะเปิดเข้าหาสรรพวิชาต่างๆ ในสาขาเศรษฐศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เพียงแต่ชื่อของผู้จัดพิมพ์คือ American Economic Association ก็เพียงพอที่จะประกันคุณค่าทางวิชาการของหนังสืออ้างอิงชุดนี้ได้แล้ว *Index of Economic Articles* มิได้เป็นแต่เพียงรายชื่อหนังสือในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นบรรณที่ระบุให้ผู้ใช้ได้ทราบว่าบทความหรือข้อเขียนทางเศรษฐศาสตร์มีลง อยู่ในเอกสารหรือวารสารอะไร เล่มไหน ใครเป็นผู้แต่ง ลงในวารสารประจำวันเดือนปีอะไร หน้าอะไร

เอกสารที่นำมาทำบรรณในหนังสือชุดนี้แยกได้เป็นสองประเภทคือ วารสารและหนังสือรวมเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง (Collective books) วารสารที่รวมอยู่ในบรรณชุดนี้คณะกรรมการผู้จัดทำได้เลือกสรรเฉพาะ Professional Journals ของนานาชาติที่พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษและซึ่งนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในหมู่นักศึกษา อาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญสาขาเศรษฐศาสตร์ วารสารของทางราชการและวารสารภาษาอื่น ๆ มิได้รวมทำบรรณในหนังสือชุดนี้ด้วย วารสารทั้งหมดที่นำมาทำบรรณมีจำนวน 127 ฉบับ มีรายชื่อพร้อมทั้งรายการละเอียดทางบรรณานุกรมและระบุให้ทราบว่านำมาทำบรรณตั้งแต่ฉบับไหน บรรณแต่ละเล่มจะครอบคลุมวารสารเฉพาะปีที่ระบุไว้ เช่น *Index of Economic Articles, V. 8, 1966* จะมีบรรณเฉพาะวารสารทั้ง 127 ชื่อของปี 1966 เป็นต้น

สำหรับบรรณจากหนังสือรวมเรื่อง ผู้จัดทำคัดเลือกบทความจากเอกสารประเภท หนังสือ อนุสรณ์ต่างๆ รายงานการประชุม และบทความที่เสนอต่อที่ประชุม หนังสือรวมความเรียงของนักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ หนังสือตำราเศรษฐศาสตร์เล่มที่สำคัญๆ ญัตติข้อเสนอกและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เสนอในรัฐสภาอเมริกันและของแคนาดาบ้าง อาจจะมีบทความและข้อเขียนภาษาอื่น ๆ ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษบ้าง ปาฐกถาทงเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญๆ บางเรื่องก็รวมทำบรรณไว้ด้วย